

Streszczenie

Głównym zagadnieniem badawczym niniejszej dysertacji, której tytuł brzmi: *Kontrabas w polskiej muzyce kameralnej XIX wieku na przykładzie utworów Józefa Nowakowskiego – Kwintet fortepianowy Es-dur op. 17 oraz Józefa Krogulskiego – Oktet fortepianowy d-moll op. 6* jest analiza dwóch w całości zachowanych i zrekonstruowanych na podstawie rękopisów utworów, wchodzących w skład kameralistyki XIX wieku, w których obsadzie znajduje się kontrabas.

Celem pracy jest popularyzacja wybitnych przykładów romantycznej kameralistyki polskiej. Utwory kameralne Józefa Nowakowskiego i Józefa Krogulskiego, kompozytorów polskich współczesnych Fryderykowi Chopinowi, powstałe na początku lat trzydziestych XIX wieku, są dowodem potwierdzającym nieustanny rozwój życia kulturalnego w Polsce pomimo nieobecności naszego kraju na mapach ówczesnego świata. Co warto podkreślić, Chopina, Nowakowskiego i Krogulskiego łączy osoba nauczyciela kompozycji Józefa Elsnera oraz zamiłowanie do muzyki kameralnej, w której obok innych instrumentów smyczkowych swoje istotne miejsce znalazł kontrabas.

Autor dokonuje analizy formalnej tych utworów pod kątem form muzycznych użytych w poszczególnych częściach utworu, rodzaju środków wyrazu, melodyki występującej w instrumentach składowych utworów oraz harmoniki ich kolejnych części. Oprócz analizy partii koncertującego fortepianu autor dokonuje analizy partii kontrabasu i jego roli w każdej z części dzieła muzycznego.

Przedmiotem niniejszej pracy jest również analiza podstaw zmiany obsady instrumentalnej kwintetu fortepianowego oraz funkcji, jaką spełnia kontrabas w brzmieniu kwintetu i oktetu fortepianowego. Autor zarazem stara się znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące znaczenia tych dwóch mało znanych utworów dla współczesnej polskiej kameralistyki, dzieł skomponowanych przez twórców żyjących w cieniu swojego wybitnego kolegi i przyjaciela - Fryderyka Chopina.

Konstrukcja pracy :

Część I pracy stanowi: *Dzieło artystyczne pracy doktorskiej w postaci zapisu elektronicznego.*

Autor zamieszcza w tej części spis utworów oraz skład wykonawców biorących udział w nagraniu. Do nich dołączone zostały informacje o czasie i miejscu nagrania.

Część II stanowi *Opis dzieła artystycznego pracy doktorskiej*.

Tę część otwiera *Wstęp* w którym autor przedstawia tezę główną pracy, przybliża aktualny stan badań dotyczących podjętego tematu, wskazuje literaturę przedmiotu i źródła, które stały się podstawą rozważań oraz określa cel, któremu służy podjęta praca badawcza.

W kolejnych jej rozdziałach autor omawia poszczególne zagadnienia. W rozdziale *Muzyka kameralna a kontrabas – rys historyczny* zaprezentowane zostały zagadnienia wprowadzające w tematykę tego gatunku, wychodząc od definicji i genezy pojęcia muzyki kameralnej.

Następnym krokiem było znalezienie utworów kameralnych posiadających w swojej obsadzie kontrabas, które powstały bezpośrednio przed omawianym okresem w muzyce, tj. w drugiej połowie XVIII i na początku XIX wieku.

W rozdziale *Czynniki kształtujące stylistykę i estetykę w muzyce XIX wieku* autor opisuje formę sonatową jako podstawę konstrukcji utworów kameralnych początku XIX wieku oraz pokazuje rozwój instrumentacji jako czynnik stymulujący emancypację kontrbasu w obsadach zarówno orkiestry, jak i zespołów kameralnych. W tym samym rozdziale analizuje zmiany konstrukcyjne instrumentu i smyczka oraz rozwój metodyki nauczania na kontrabasie w XIX wieku, wykazując ich wpływ na zwiększenie możliwości techniczno-wyrazowych gry na kontrabasie.

W rozdziale *Kameralistyka w XIX wieku* autor poruszył zagadnienia dotyczące wpływu estetyki romantycznej na obsadę utworów kameralnych, skupiając się w szczególności na gatunkach zawierających w obsadzie fortepian i kontrabas. Związane jest to bezpośrednio z analizowanymi w pracy utworami. W tym rozdziale opisana została również rola znanych kontrabasistów w rozwoju kameralistyki z zastosowaniem kontrbasu.

Kolejny rozdział zatytułowany został *Polska muzyka kameralna na tle kameralistyki XIX wieku*. Autor uwzględnił tutaj historyczny kontekst Polski po trzech kolejnych rozbiorach, rolę, jaką odegrała kultura muzyczna w budowaniu narodowej świadomości oraz życie koncertowe ograniczone do nielicznych koncertów w towarzystwach muzycznych Poznania, Wrocławia, Krakowa, Warszawy i Lwowa. W dominujących gatunkach muzycznych obok recitali skrzypcowych i fortepianowych autor zauważa rozkwit muzyki kameralnej, w której stosunkowo często występuje w składzie kontrabas.

Konteksty biograficzne wybranych twórców – Józefa Nowakowskiego i Józefa Krogulskiego pokazują duży bagaż doświadczeń kompozytorskich, jaki wnieśli wychowankowie Szkoły Głównej Muzyki do muzyki polskiej XIX wieku.

Przedstawione szczegółowo *Analizy utworów ze szczególnym uwzględnieniem partii kontrabasu* odkryły ich ogromną a niedocenioną wartość artystyczną nieustępującą znanym obecnie przykładom literatury kameralnej tego okresu, jak kwintety fortepianowe Johanna Nepomuka Hummla, Ferdynanda Riesa, Frantza Limmerra czy sławny *Kwintet fortepianowy A - dur „Pstrąg”* Franciszka Schuberta.

W *Podsumowaniu* autor przedstawił wnioski do jakich doszedł w wyniku prowadzonych przez siebie studiów i prac badawczych, podkreślając szczególnie, iż wysoka wartość artystyczna analizowanych utworów istotnie wzbogaca polską literaturę kameralną z kontrabasem, nie dość znacząco reprezentowaną w historii muzyki polskiej. Autor broni także tezę, iż obydwa dzieła stanowią potwierdzenie ciągłości rozwoju rodzimej kultury na przestrzeni wieków pomimo zewnętrznych okoliczności temu niesprzyjających